

УДК: 330.34 (477)

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ КРЕАТИВНОГО РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕКОНОМІКИ

кандидат економічних наук, Свидрук І. І.

Львівський торговельно-економічний університет, Україна, м. Львів

Досліджено різні аспекти державного регулювання креативного розвитку національної економіки, проаналізовано процеси економіко-політичних взаємодій на різних рівнях державного управління щодо координації та розвитку науково-технічного потенціалу для розробки та впровадження креативних проектів. Для з'ясування реального стану регуляторної політики та її потенційних можливостей для покращення креативного розвитку проаналізовано рейтингові позиції вітчизняної економіки за рейтингами прозорості регуляторної політики Global Indicators of Regulatory Governance, урегульованості ведення бізнесу FDI Regulatory Restrictiveness Index, легкості ведення бізнесу Doing Business, Всесвітньому рейтингу конкурентоспроможності Global Competitiveness Index. Надано узгоджені з принципами ОЕСР рекомендації щодо інституційного врегулювання питань посилення креативізації економіки.

Ключові слова: регуляторна політика, креативізація економіки, глобалізація, міждержавна підприємницька взаємодія, наукоємне виробництво.

I. Svidruk, PhD in Economic, Institutional aspects of regulation of creative development of the national economy / Lviv Trade and Economic University, Ukraine, Lviv.

Different aspects of state regulation of the creative development of the national economy are investigated, processes of economic and political interactions at different levels of public administration concerning

the coordination and development of scientific and technical potential for the development and implementation of creative projects are analyzed. In order to find out the real state of regulatory policy and its potential for improving the creative development, the rating of the domestic economy has been analyzed according to the transparency indicators of the regulatory policy, the Global Indicators of Regulatory Governance, the business regulation of the FDI Regulatory Restrictiveness Index, the ease of Doing Business, the Global Competitiveness Index Global Competitiveness Index. The recommendations on the institutional settlement of issues of strengthening the creation of the economy have been agreed upon with OECD principles.

Key words: regulatory policy, creation of the economy, globalization, intergovernmental entrepreneurial interaction, science-intensive production.

Вступ. Глобалізаційні тенденції входження вітчизняної економічної системи у світовий постіндустріалізаційний простір висувають низку специфічних конкурентних передумов інституційного, політичного та соціально-економічного характеру для ефективного розвитку економічних процесів. Передусім це стосується аспектів лібералізації бізнесу, активізації міждержавної підприємницької взаємодії, залучення громадян “граничних” вікових груп у процеси суспільного відтворення, прискорення розвитку цифрових технологій, створення креативних ринків товарів і послуг. Окремі аспекти інституційного забезпечення креативного розвитку економічних систем на етапі постіндустріалізаційних трансформацій розглядалися багатьма сучасними дослідниками. Зокрема, дотичними до теми нашого дослідження є роботи Я. Жаліла [1], А. Жемби [2], Є. Нагорного, Л. Сагера, Л. Сигиди [3], О. Шнипко [4], присвячені різним

аспектам підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Водночас, наукові доробки науковців здебільшого висвітлюють лише окремі вузькоспеціалізовані аспекти обраної нами проблематики, а питання системного вивчення інституційного регулювання креативізації економіки до сьогодні залишаються відкритими.

Мета та завдання. Метою дослідження є аналіз інституційних можливостей посилення позицій вітчизняної економіки у світових рейтингах.

Виклад основного матеріалу. Вплив державного інвестування на успішність креативного розвитку національного економічного простору значною мірою залежить від злагодженості економіко-політичних взаємодій на різних рівнях державного управління щодо координації та розвитку науково-технічного потенціалу для розробки та впровадження креативних інвестиційних проєктів. Недостатність розробленості державних програм інвестування не лише викликає обмеженість державних ресурсів та знижує довіру суспільства, але й є суттєвою перешкодою майбутнім можливостям економічного зростання країни. За даними Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), економічний простір країн ЄС в сфері державного інвестування креативних виробництв характеризуються такими тенденціями: державні інвестиції складають 15% загальної суми інвестицій у наукоємне і високоточне виробництво і розробки і 2,7% ВВП країн; 50% державних інвестицій спрямовуються на освітні програми і підтримку креативного бізнесу.

Згідно рейтингу Global Indicators of Regulatory Governance Світового банку [5], який щорічно опрацьовує інформацію 185 країн світу щодо прозорості, громадянської участі та підзвітності їх урядів, регуляторна політика України в цілому є співвідносною з

інституційним супроводом соціально-економічних процесів у таких країнах, як Німеччина та Польща. Запровадження електронних інформаційних сервісів дозволило відкрити для загального користування понад 300 державних реєстрів, завдяки активній дерегуляції перелік дозвільних документів для відкриття господарської діяльності скорочено на 40%.

Водночас, надто низьким залишається рейтинг України в FDI Regulatory Restrictiveness Index – дослідженні, яке проводиться ОЕСР для визначення законодавчо визначених обмежень прямого іноземного інвестування у 68 країнах світу [6]. Показники зарегульованості ведення господарської діяльності і звітності в Україні майже вдвічі перевищують відповідні показники у високорозвинених країнах (загальна оцінка України 0,124 проти середньої 0,067 країн-членів ЄС за результатами 2017 р.). Можливість ефективного креативного розвитку національної економіки потребує термінового виправлення означеної ситуації, орієнтації інституційного регулювання бізнес-середовища на загальні принципи ОЕСР, у тому числі важливим елементом такого впливу є запровадження політики державного інвестування науково-технічних проєктів. Управління державними інвестиціями ускладнюється необхідністю спільної відповідальності держави і бізнес-структур за умов безперервно зростаючої кількості учасників ринку та доволі неузгоджених процесів взаємодії на різних рівнях влади України.

Необхідність запровадження ефективних програм державного інвестування креативного бізнесу в Україні особливо актуалізується за умов складного фінансово-економічного стану національної економіки, адже може стати важливим інструментом розвитку колективного креативного потенціалу країни, посилюючи ефективну віддачу від державних інвестицій. З метою скорішої інтеграції

вітчизняної економіки у світовий економічний простір важливо, щоб розробка цих програм спиралась на загальноєвропейські принципи ефективного використання ресурсів:

1. Координація державного інвестування креативного розвитку із чинною політикою управління розвитком економічних процесів в державі.

2. Зміцнення потенціалу ефективної віддачі для державних інвестицій на основі врахування наявних тенденцій на всіх рівнях державного управління.

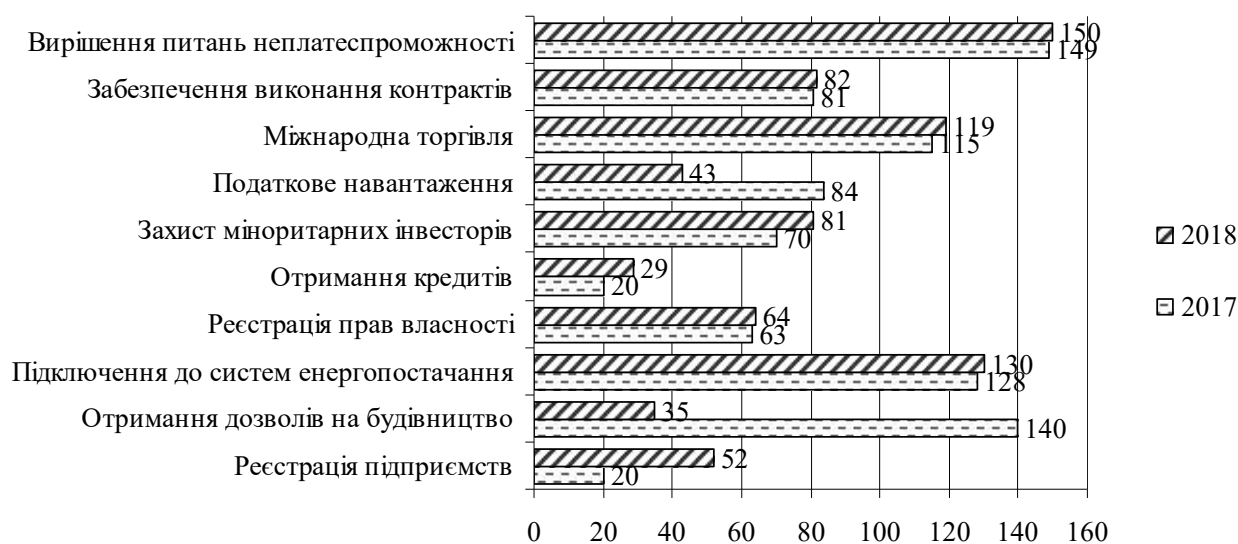
3. Забезпечення належних рамкових умов державних інвестицій на всіх рівнях державного управління.

Використання принципів ОЕСР при побудові національної програми державного інвестування креативного розвитку суб'єктів вітчизняної економічної системи має диференціювати взаємовідносини урядових інституцій як у вертикальному форматі, між рівнями державного управління, так і у горизонтальному, охоплюючи всі регіони та сектори економіки. Така диференціація дозволить системно координувати механізми, розроблені для управління цими взаємодіями і сприятиме, таким чином, значному технологічному прориву вітчизняної економіки.

Темпи інституційної лібералізації вітчизняної економіки все ще не дозволяють їй посісти належні позиції у Рейтингу легкості ведення бізнесу за версією Doing Business. Цей щорічний звіт Світового банку здійснює системний аналіз інституційних умов, що покращують або обмежують ділову активність в 190 країнах світу, надаючи кількісні показники щодо правил ведення бізнесу, захисту прав власності, податкового регулювання, процедур вирішення господарських спорів, зовнішньоекономічних відносин, стану проведення реформ у регуляторній сфері. Рейтинг Doing Business-2018: Reforming to Create

Jobs спрямовував дослідження під кутом зору саме розвитку креативних економік. Україна у ньому посіла 76-е місце, посиливши власні позиції за останній рік на 4 пункти (рис. 1).

Позитивні зрушення різної ваги спостерігалися лише за чотирма компонентами з десятих досліджуваних. Зокрема, суттєво покращилися умови отримання дозволів на будівництво та умов оподаткування. Слід відзначити, що погіршення показників за абсолютною більшістю параметрів було несуттєвим. Натомість посиленої уваги вимагають

Рис. 1. Рейтингові позиції України щодо інституційного регулювання ведення бізнесу в 2017-2018 рр. за оцінками Світового банку [7]

позиції, за якими наша держава отримала найгірші оцінки, тобто які опинились поза увагою загальнодержавного реформування умов ведення бізнесу. Порівняння рейтинговий оцінок України з іншими країнами, які мали подібні вихідні умови ведення бізнесу, за окремими показниками дозволяє якісніше виявити конкурентні переваги і слабкі місця у сферах інституційного регулювання вітчизняного економічного простору, які потребують термінового втручання і виправлення (табл. 1).

Таблиця 1

**Рейтингові позиції України та деяких інших країн за окремими
позиціями щодо легкості ведення бізнесу у 2018 р. [7]**

Показники	Грузія	Польща	Казахстан	Білорусь	Україна
Індекс ведення бізнесу	9	27	36	38	76
1. Реєстрація підприємств	4	120	41	30	52
2. Отримання дозволу на будівництво	29	41	52	22	35
3. Підключення до систем енергопостачання	30	54	70	25	128
4. Реєстрація прав власності	4	38	17	5	64
5. Отримання кредитів	12	29	77	90	29
6. Захист міноритарних інвесторів	2	51	1	40	81
7. Оподаткування	22	51	50	96	43
8. Міжнародна торгівля	62	1	123	30	119
9. Забезпечення виконання контрактів (позиція)	7	55	6	24	82
10. Вирішення питань неплатоспроможності	57	22	39	68	149

Низький рейтинг України спостерігається за показником легкості провадження міжнародної торгівлі (119 місце), тоді як сусідня Польща зуміла підняти свої рейтингові позиції до першого місця. Такій ситуації сприяє ряд де стимулюючих чинників, зокрема надмірні витрати часу і фінансових ресурсів під час здійснення організацією експортно/імпортних операцій, зумовлені великою бюрократизацією вимог чинного законодавства до оформлення документації, проходження митного контролю тощо. Відтак, на інституційному рівні слід переглянути існуючі правила та розробити програму системного оновлення законодавства у сфері міжнародних економічних відносин. Така пропозиція зумовлюється передусім необхідністю скорішого інтегрування вітчизняної економіки у світовий простір, посилення творчої і виробничо-наукової взаємодії суб'єктів діяльності на міждержавному рівні.

Про високу складність ведення бізнесу в Україні свідчить і 81-е місце у Всесвітньому рейтингу конкурентоспроможності 2017-2018. Індекс включає комплексне дослідження понад 100 різних параметрів,

згрупованих за субіндексами “Основні вимоги”, “Підсилювачі продуктивності” та “Інновації та фактори вдосконалення” щодо 12 сфер впливу на конкурентну позицію держави у світовому економічному просторі. Аналіз проводиться за показниками інституційного та інфраструктурному супроводу соціально-економічного життя, оцінкою макроекономічного середовища, системи охорони здоров’я, освітніх процесів, розвитку ринків, технологічної готовності бізнесу та креативно-інноваційного потенціалу (табл. 2).

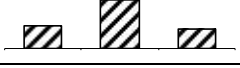

На жаль, результати досліджень засвідчують погіршення конкурентних позицій України у 2017-2018 рр. за показниками

Таблиця 2

Динаміка рейтингових позицій України за основними показниками конкурентоспроможності [8]

Показники	2015-2016	2016-2017	2017-2018		Візуалізація рейтингового тренду
	місце в рейтингу		значення індексу*		
Загальний індекс глобальної конкурентоспроможності	79	85	81	4,1	
Інституційний розвиток	130	129	118	3,2	
Інфраструктурний супровід	69	75	78	3,9	
Макроекономічний стан	134	128	121	3,5	
Охорона здоров’я	45	54	53	6,0	
Освіта і професійна підготовка	34	33	35	5,1	
Ефективність товарного ринку	106	108	101	4,0	
Ефективність ринку праці	56	73	86	4,0	
Розвиток фінансового ринку	121	130	120	3,1	
Технологічна готовність	86	85	81	3,8	
Розмір креативного ринку	45	47	47	4,5	

Інновації та фактори вдосконалення	72	73	77	3,5	
Відповідність бізнесу сучасним вимогам	91	98	90	3,7	
Креативна активність	54	52	61	3,4	

* Примітка: індекс оцінювали за шкалою від 0 до 7, більше значення якого є кращим

ефективності ринку праці (на 13 пунктів), креативно-інноваційної (на 9 пунктів) та інфраструктурної (на 3 пункти) складових і показниками вищої та професійної освіти (на 2 пункти).

Отже, необхідність консенсусу між регуляторними органами та суб'єктами економічної діяльності у сфері дерегуляції бізнесу зумовлює пріоритетність пошуку дієвих інструментів якісного оновлення регуляторних норм. У цьому зв'язку відзначимо, що Україна є підписантом Декларації Організації економічного співробітництва та розвитку “Щодо міжнародних інвестицій та багатонаціональних компаній” [9] та, відповідно, членом Інвестиційного комітету ОЕСР, що вимагає законодавчого запровадження міжнародних стандартів інвестування та розробки інституційних механізмів сприяння залученню прямих іноземних інвестицій. Усунення існуючих на сьогодні обмежень іноземного інвестування поліпшить конкурентність вітчизняних ринків та сприятиме зростанню креативно-інноваційної активності бізнесу і підвищенню його соціальної відповідальності відповідно до принципів міжнародного економічного співтовариства.

Важливим чинником пожвавлення креативно-інноваційної активності вітчизняної економіки ми вважаємо удосконалення інфраструктурного супроводу бізнесу, які дозволять залучити додаткові інвестиційні потоки для розвитку підприємств різних галузей. За рівнем розвитку інфраструктури у 2017 р. Україна займала 78 позицію зі 138 у Всесвітньому рейтингу конкурентоспроможності

[8]. Така ситуація потребує негайного усунення існуючих на сьогодні перешкод для інфраструктурного розвитку. Відтак розробка відповідних законодавчих ініціатив, у першу чергу, має стосуватися інструментів гарантування іноземного інвестування – макроекономічної стабілізації, дерегулятивної політики стосовно зовнішньоекономічних проектів, розбудови внутрішнього ринку тощо.

Структурні соціально-економічні перетворення, започатковані в Україні, потребують усвідомлення необхідності на найвищому рівні управління певної трансформації взаємостосунків з міжнародними фінансовими організаціями. Пріоритетом при укладанні міждержавних угод про залучення портфельних іноземних інвестицій мають стати проекти створення спільних наукоємних і креативних виробництв, розробки новітніх технологій і розвитку високотехнологічних галузей. Розвиток вітчизняного економічного простору вимагає першочергового оновлення саме у цих напрямках, адже узгодження інноваційної інфраструктури України із світовими стандартами може стати першим кроком на шляху до європейського технологічного простору.

Розвиток креативної інфраструктури потребує інституційного врегулювання питань співпраці вітчизняних наукових і високотехнологічних виробництв з зарубіжними профільними організаціями для організації спільних досліджень у фундаментальних і прикладних галузях. Держава має активно сприяти спільним міжнародним проектам, ініціювати наукову кооперацію у сфері високих технологій. Упровадження інституційних ініціатив, скерованих на стабілізацію макроекономічного середовища вітчизняного бізнесу дозволить значно підсилити її рейтингові позиції і, відповідно, збільшити інвестиційні потоки. Загалом слід відмітити, що інвестиційна привабливість України в останні два роки,

незважаючи на негативний вплив такого суттєвого чинника, як гібридна агресія РФ проти нашої держави, значно посилилась. За висновками аналітиків Світового банку, зростання країни на 1 пункт у цьому рейтингу зумовлює її додаткове зовнішнє інвестування в розмірі 350-500 млн. дол. США. У 2016-2017 рр. на українському ринку, який показав зростання на 3 пункти, значно активізували власну діяльність США, Німеччина, Польща, Республіка Корея, Туреччина, збільшивши фінансові потоки в середньому на 15-20% [8].

Висновки. Таким чином, ефективний креативний розвиток національної економічної системи потребує орієнтації інституційного регулювання бізнес-середовища на загальні принципи і рекомендації ОЕСР, з урахуванням вітчизняних реалій інституційної структури та ступеня децентралізації. Побудова національної програми державного інвестування креативного розвитку суб'єктів вітчизняної економіки дозволить системно підійти до питання інституційного забезпечення технологічного прориву. Слід розробити програму системного оновлення законодавства у сфері міжнародних економічних відносин, зокрема інструментів гарантування іноземного інвестування, макроекономічної стабілізації, дерегулятивної політики стосовно зовнішньоекономічних проєктів, розбудови внутрішнього ринку. Зростання креативної активності бізнесу потребує також активізації інституційної діяльності у сфері організації науково-дослідницьких центрів, запровадження на вищому рівні управління держави цільового інвестування розвитку академічної науки і науково-дослідницької активності креативних організації, спрямованих на успішне функціонування високотехнологічних виробництв.

Література:

1. Жаліло Я. *Теорія та практика формування ефективної*

економічної стратегії держави: монографія / Я. Жаліло. – К.: НІСД, 2009. – 336 с.

2. Жемба А. Й. Світові тенденції впливу інноваційних факторів на економічний розвиток країн в умовах глобалізації / А. Й. Жемба // Наукові записки. Сер. Економіка. – 2013. – Вип. 21. – С. 17.

3. Нагорний Є. І. Порівняльний аналіз показників інноваційної активності України та інших країн світу / Є. І. Нагорний, Л. Ю. Сагер, Л. О. Сигида // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2017. – № 27 (2). – С. 23-27.

4. Шнипко О. С. Конкуентоспроможність України в умовах глобалізації / О. С. Шнипко. – Київ: Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2009. – 456 с.

5. The World Bank. Global Indicators of Regulatory Governance [Electronic resource]. – Mode of access: <https://rulemaking.worldbank.org/>

6. OECD. FDI Regulatory Restrictiveness Index [Electronic resource]. – Mode of access: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?datasetcode=FDIINDEX#>

7. The World Bank. Doing Business-2018: Reforming to Create Jobs [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2018>.

8. World Economic Forum. Global Competitiveness Index [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf>.

9. OECD. Declaration on International Investment and Multinational Enterprises [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.oecd.org/daf/inv/investment-policy/oecddeclarationanddecisions.htm>.

References:

1. Zhalilo Ya. *Teoriia ta praktyka formuvannia efektyvnoi ekonomichnoi stratehii derzhavy: monohrafiia* / Ya. Zhalilo. – K.: NISD, 2009. – 336 s.
2. Zhemba A. Y. *Svitovi tendentsii vplyvu innovatsiinykh faktoriv na ekonomichni rozvytok krain v umovakh hlobalizatsii* / A. Y. Zhemba // *Naukovi zapysky. Ser. Ekonomika*. – 2013. – Vyp. 21. – S. 17.
3. Nahornyi Ye. I. *Porivnialnyi analiz pokaznykiv innovatsiinoi aktyvnosti Ukrainy ta inshykh krain svitu* / Ye. I. Nahornyi, L. Yu. Saher, L. O. Syhyda // *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. – 2017. – # 27 (2). – S. 23-27.
4. Shnytko O. S. *Konkurentospromozhnist Ukrainy v umovakh hlobalizatsii* / O. S. Shnytko. – Kyiv: Instytut ekonomiky ta prohnozuvannia NAN Ukrainy, 2009. – 456 c. 5. The World Bank. *Global Indicators of Regulatory Governance [Electronic resource]*. – Mode of access: <https://rulemaking.worldbank.org/>
6. OECD. *FDI Regulatory Restrictiveness Index [Electronic resource]*. – Mode of access: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?datasetcode=FDIINDEX#>
7. The World Bank. *Doing Business-2018: Reforming ro Create Jobs [Electronic resource]*. – Mode of access: <http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2018>.
8. World Economic Forum. *Global Competitiveness Index [Electronic resource]*. – Mode of access: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf>.
9. OECD. *Declaration on International Investment and Multinational Enterprises [Electronic resource]*. – Mode of access: <http://www.oecd.org/daf/inv/investment-policy/oecddeclarationanddecisions.htm>.